

Insígnia creada pel Govern de la Generalitat republicana el 1936 després de nacionalitzar el Liceu per protegir-lo. / JOAN SÁNCHEZ

Liceu 3.0

El coliseu barceloní inicia la digitalització dels més de 50.000 documents del seu arxiu històric, gairebé inèdit, que donarà una tercera vida virtual a un teatre que ja ha renaixut dues vegades

José Ángel Montañés

El Gran Teatre del Liceu, després de dues reconstruccions fruit de la destrucció causada per dos incendis, comença una nova vida. Virtual. Serà quan s'acabin els treballs per catalogar i digitalitzar el ric fons que ha

conservat, com un tresor, la Societat del Gran Teatre, propietària de l'edifici des de la seva obertura l'any 1847 fins al 1994. Una història tan llarga ha deixat un enorme rastre en forma de papers i objectes que conformen l'arxiu històric del Liceu: més de 50.000 documents,

entre partitures, escenografies, cartes, contractes, fotografies, cartells i un llarg etcètera. Pràcticament inèdit, deixarà de ser-ho quan pugui ser consultat a Internet després d'un procés de digitalització que ha començat ara amb ajuda d'especialistes de la Universitat

Autònoma de Barcelona. El resultat més espectacular serà poder tornar a veure en 3D les velles escenografies creades per al teatre fa un segle, i que podran ser projectades en pantalles. Serà la tercera vida d'aquest vell teatre que mira cap al futur.

PASSA A LA PÀGINA 2

Les deu joies de l'arxiu del Liceu

La documentació que el Liceu ha conservat des de fa més d'un segle i mig és plena de joies que, per si soles, fan que valgui la pena aturar-se en aquest arxiu pràcticament inèdit i desconegut. Heus aquí 10 de les principals:

► **Llibres del conserge.** 26 volums amb anotacions diàries de la vida del teatre realitzades pels conserges —en realitat, l'administrador del teatre, càrrec que van ocupar nou persones, començant per Pío del Castillo— durant gairebé 120 anys, des del

1862, després del primer incendi, fins al 1981. Inexistent en cap altre teatre d'òpera, és ple d'anècdotes i d'informació d'interès per al funcionament diari del teatre. Des del trencament de vidres, la morositat entre els socis propietaris a l'hora de pagar les quotes, les mesures per eliminar els ratolins, el condicionament dels lavabos o el bolso perdut, i no trobat, de Carmen Polo de Franco el 1941. Inèdits fins al 1999, quan l'Institut del Teatre va publicar un llibre amb una selecció dels textos.

► **Llibres d'Actes.** 46 volums amb les actes de les juntes generals i permanents de les reunions de la Societat del Gran Teatre del Liceu, des del 1838 fins al 1968. Inclou els acords adoptats pels òrgans de govern del teatre. Inèdits.

► **Història de l'edifici.** 800 registres, la majoria plànols, i la resta, documents i fotografies amb les diferents reformes de l'edifici, tant de la reconstrucció de 1861-1862 i altres obres rellevants (com ara un projecte de 1922 del qual es

Carpeta amb decorats d'òperes.

conserven plànols realitzats per una empresa alemanya de Dresden) com de les petites obres de manteniment. És possible construir una

descripció de l'edifici entre 1844 i 1989 i seguir la incorporació dels avenços tècnics, com per exemple l'aigua corrent, la calefacció, ascensors o el pas de la il·luminació amb espelmes al corrent elèctric. Es té coneixement de part d'aquest arxiu

gràcies a publicacions i exposicions.

► **Arxiu de la Guerra Civil.** Més de 1.000 documents, com

VE DE LA PÀGINA 1

El Gran Teatre del Liceu ha viscut moltes jornades de glòria operística en més d'un segle i mig de vida. Però també hi ha hagut dies en què el coliseu barceloní semblava que estava assistint a les seves últimes hores. Va passar el 9 d'abril de 1861, quan l'incendi que va començar al taller de sastreria del quart pis, segons sembla per un llum d'oli mal apagat, va arrasar l'edifici. Es va repetir a la jornada inaugural de la temporada del 1893, quan una bomba Orsini —i van poder ser dues— va esclatar al pati de butaques i va causar una vintena de morts. L'última d'aquestes jornades negres va ser la que es va viure el 31 de gener del 1994, quan unes espurnes sortides d'un bufador durant uns treballs de soldadu-

portants com el Saló dels Miralls i el Conservatori, situat a l'últim pis. Els mitjans de comunicació van captar els bombers traient, a corre-cuita, les obres d'art que decoraven les parets de l'exclusiu Cercle del Liceu, sobretot les 25 pintures signades per autors com Ramon Casas, Modest Urgell o Santiago Rusiñol.

Però hi va haver altres objectes d'importància vital per al Liceu que també es van escapar de les flames i que van passar desapercebuts. En el caos absolut que es va produir després del desallotjament dels treballadors i l'arribada dels bombers, algú va recordar que al segon pis, darrere d'una gruixuda porta de fusta de roure, es conservava l'arxiu amb tota la documentació generada des del

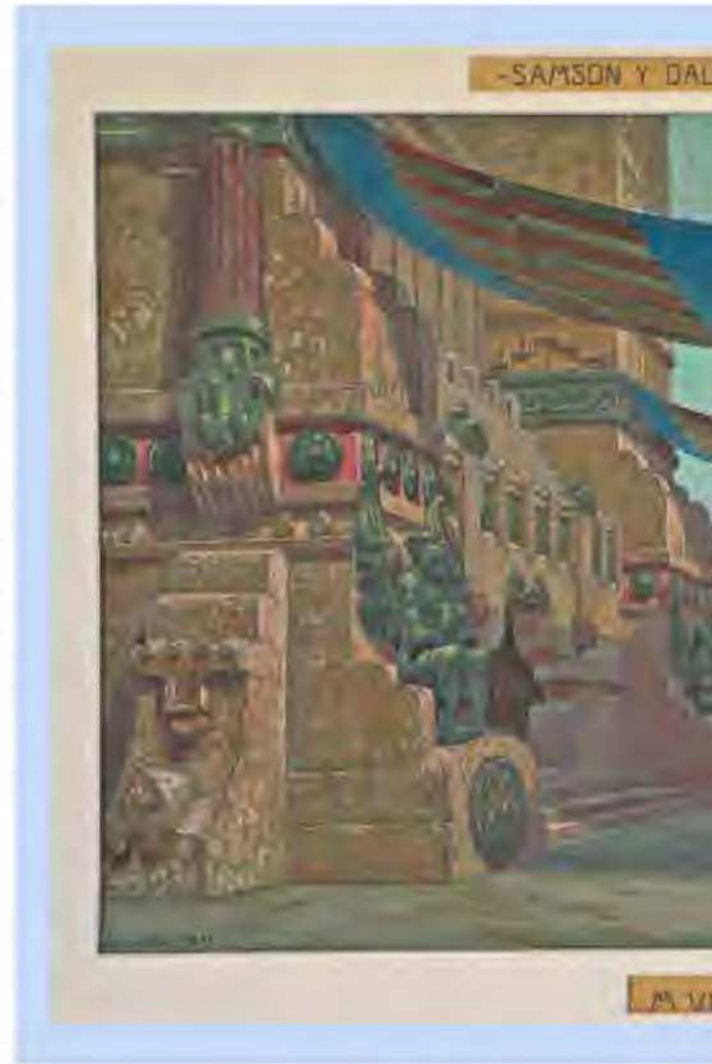
destinació a unes naus industrials.

Les administracions públiques integrants del Consorci del Liceu —Estat, Generalitat, Diputació i Ajuntament de Barcelona— es van comprometre el mateix dia de l'incendi, amb les ruïnes calentes, a reconstruir el Liceu al mateix indret. I l'octubre de 1999, el *Turandot* de Puccini —l'òpera que s'havia de representar quan es va cremar el teatre— es va representar sobre l'escenari. El teatre, un cop més, demostrava que era capaç de renèixer de les seves cendres.

Des del dia que la Societat va començar a funcionar, els seus dirigents es van obstinar a conservar la documentació que generava l'activitat diària del teatre en tots els seus àmbits. Aquest arxiu ingent segueix sent propietat de la Societat, ja que no va ser objecte de cessió en els pactes signats amb el Consorci després de l'incendi, i que van significar el canvi de la propietat del teatre. No va ser fins al 2006 quan van començar els treballs per saber el contingut exacte de les caixes que s'havien traslladat fora del teatre, l'abast de la documentació i el seu estat de conservació.

El 2011 van acabar els treballs de precatalogació i conservació que va comportar restaurar el material alterat, com ara les plaques de vidre i alguns dels plànols. "Tenim un arxiu íntegre i sense interrupció des de la fundació del teatre fins al 1980, any en què es va constituir el Consorci del Gran Teatre, pel qual es va cedir l'exploració del Liceu a les administracions conservant la Societat la titularitat", assegura Manuel Busquet, advocat i vicepresident de la Societat, que durant aquests anys ha impulsat, de manera entusiasta, els treballs de l'arxiu.

El conjunt aporta xifres marejants: més de 50.000 documents que ocupen uns 2.000.000 de fulls, entre manuscrits, llibres d'actes, memòries anuals, escriptures del solar i de l'edifici, reglaments del teatre, estats de comptes, comprovants d'ingressos i pagaments, administració de les localitats, correspondència, documentació d'obres, de reformes i de la primera reconstrucció del teatre el 1861, amb els seus plànols i fotografies. A més del que pot semblar més interessant pel

que fa a música: tots els programes de mà i cartells de l'activitat artística i social, les escenografies que no es van cremar en l'incendi, 711 fotografies, 617 plaques de vidre i 633 partitures, la majoria escrites a mà i algunes signades pels compositors, els contractes dels actors, pintures i objectes. Alguns tan curiosos com un enorme pin en el qual es pot llegir "Liceu. Teatre Nacional de Catalunya" i que recorda la nacionalització del teatre pel Govern republicà de la Generalitat el 1936 per protegir l'edifici. Tot plegat ocupa 18 metres cúbics de documentació repartida en 357 contenidors, que representen 170 metres lineals.

El fons està considerat com un dels més importants d'Espanya en el seu gènere i és comparable als que conserven altres teatres europeus, com ara el Teatre San Carlo de Nàpols, la

Scala de Milà o la Royal Opera House de Londres, alguns d'ells ja consultables a Internet.

El 15 d'abril van arribar al campus de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) les primeres caixes per començar el treball de catalogació i digitalització: índexs, llibres d'actes, memòries, diaris del conserge, reglaments, documentació tècnica, fotografies i escenografies. El 2011 es va signar amb aquesta universitat un conveni que ha donat pas a la creació d'una comissió tècnica de diferents disciplines. Dirigida per Francesc Cortès, director del Màster de Musicologia de la UAB i professor d'aquesta universitat, està formada per especialistes de biblioteconomia, arxivística, informàtica i visió per computació. "En el projecte estan implicats fins a cinc equips d'investigació, a més d'alumnes

Fotografia d'una representació de *Parsifal*, de Richard Wagner.

La documentació, entre 1838 i 1980, ocupa uns 18 metres cúbics

ra al teló d'acer —l'estructura que havia d'impedir que el foc passés de l'escenari a la sala— van agafar en els cortinatges de la part alta de l'escenari i les flames van saltar a la platea, que va quedar reduïda a cendres en unes hores. Una de les imatges més difoses va ser la de l'estructura en forma de ferradura de teatre a la italiana, nua i a cel obert. Malgrat l'efecte devastador de les flames, es van salvar zones del teatre tan im-

1838, any en què es va constituir la Societat del Gran Teatre del Liceu, propietària del teatre fins a aquell moment, i per tant anterior fins i tot abans que l'edifici obrís les seves portes el 4 d'abril del 1847 al solar de la Rambla cantonada Sant Pau, que havia ocupat un convent dels trinitaris.

La situació de l'arxiu dins l'edifici va ser providencial perquè no desaparegués per sempre: si s'hagués trobat en els pisos inferiors, la runa hauria impedit recuperar-lo. Si, per contra, hagués estat en els pisos superiors, l'aigua llançada pels bombers també l'hauria fet malbé. L'acció decidida d'alguns dels propietaris va fer que la documentació abandonés l'edifici en diversos contenidors amb

